34817 ـ شېرىكنىڭ ھەقىقى مەنىسى نىمە ؟ ئۇنىڭ تۈرلىرىچۇ؟

سوئال

مەن دائىم بۇ چوڭ شېرىك ، بۇ كىچىك شېرىك دىگەننى ئوقۇيمەن . بۇ ئىككىسىنىڭ ئارىسىدىكى پەرقنى چۈشەندۈرۈپ قويالامسىز ؟

تەپسىلى جاۋاپ

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .
ئەڭ مۇھىم ۋاجىپلارنىڭ بىرى شېرىكنىڭ مەنىسىنى، ئۇنىڭ خەتىرىنى ھەمدە ئۇنىڭ ھەرخىل تۈرلىرىنى بىلىش ، شۇندا بىزنىڭ تەۋھىدىمىز(ئاللاھنىڭ بىرلىكىگە ئىشىنىش) ۋە ئىسلامىمىز مۇكەممەل بولىدۇ ، ھەمدە ئەقىدىمىز ساغلام بولىدۇ . بىز دەيمىزـ ئاللاھ كۈچ ـ قۇۋۋەتنىڭ مەنبىيى ھەمدە توغرا يول ئۇنىڭدىن كىلىدۇ :
بىلىڭكى ، ئاللاھ سىزنى يىتەكلىسۇن ، شېرىك دىگەن بۇ سۆزنىڭ مەنىسى ھەمرا تۇتۇش ، شېرىك قىلىش دىگەنلىك ، يەنى، بىر ئادەمنى يەنە بىر ئادەمنىڭ شېرىكى دەپ قاراش . ئەرەپچىدە [ئەشرەكە بەينەھۇما(ئۇ ئۇلارغا بىرلىكتە قىتىلدى)] ئۇلارنى باراۋەر ھالەتتىكى ئىككەيلەن دەپ قارىغاندا دىيىلىدۇ ؛ ياكى [ئەشرەكە فىي ئەمرىھى غەيرەھ (ئۇ باشقا بىرىنى ئۇنىڭ ئىشىغا باشلاپ كىردى)] ئۇ ئىككى ئادەمنى ئۇنىڭغا ئارلاشتۇرغاندا دىيىلىدۇ .
ئىسلامم ئاتالغۇسىدا ، ئاللاھنىڭ پەرۋەردىگارلىق ، ئىبادەت ياكى ئۇنىڭ ئىسىم ـ سۈپەتلىرىدە شېرىكى ياكى تەڭدىشى بار دەپ قاراشتۇر .
تەڭداش بولسا ئوخشىشى ياكى تەڭ ئورۇنداش دىگەنلىك . شۇڭلاشقا ئاللاھ ئۆزىگە تەڭداشلارنى پەيدا قىلىشتىن چەكلىگەن ھەمدە ئۇلارنى ئاللاھنىڭ ئورنىدا ياكى سىرتىدا ئىلاھ قىلىۋالغۇچىلارنى قۇرئاننىڭ نۇرغۇن ئايەتلىرىدە سۆككەن . ئاللاھ دەيدۇ :
ئاندىن سىلەر بىلىپ تۇرۇپ ئاللاھقا تەڭداشلارنى پەيدا قىلماڭلار [ئىنەك (بەقەرە): 22]
« ئۇلار (كىشىلەرنى) الله نىڭ يولىدىن (يەنى ئىسلام دىنىدىن) ئازدۇرۇش ئۈچۈن، الله غا تەڭداشلارنى پەيدا قىلىۋالدى. ئۇلارغا : (دۇنيانىڭ نېمەتلىرىدىن) بەھرىمەن بولۇڭلار، شۈبھىسىزكى، سىلەرنىڭ بارىدىغان جايىڭلار دوزاختۇر دېگىن .» [ئىبراھىم : 30]
بىر ھەدىستە پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن)مۇنداق دىگەن : كىمكى ئاللاھنىڭ تەڭدىشى بار دەپ دەۋا قىلىپ ئۆلىدىكەن ، دوزاخقا كىرىدۇ . (بۇخاري 4497، مۇسلىم 92، نەقىل قىلغان .)

شىرىكنىڭ تۈرلىرى :

قۇرئان ۋە ھەدىس تېكىستلىرى شۇنى كۆرسىتىدۇكى ، شىرىك پەيدا قىلىش ھەمدە ئاللاھقا تەڭداشلارنى مەنسۇپ قىلىش بەزىدە ئادەمنى ئىسلام يولىدىن چىقىرۋېتىدۇ ،بەزىدە ئۇنداق ئەمەس . شۇڭلاشقا ئالىملار شىرىكنى چوڭ شىرىك ۋە كىچىك شىرىك دەپ ئىككىگە بۆلدى . تۆۋەندە ھەربىر تۈرنىڭ قىسقىچە بايانى بار :

1- چوڭ شىرىك

بۇنىڭ مەنىسى : ئاللاھتىن باشقا بىرىگە پەقەت ئاللاھقىلا مەنسۇپ بىر نەرسىنى مەنسۇپ قىلىش ، مەسىلەن ، پەرۋەردىگارلىق، ئىلاھلىق ھەمدە ئىلاھى ئىسىم ـ سۈپەتلەر .

شىرىكنىڭ بۇ تۈرى بەزىدە ئاشكارا بولىدۇ ، مەسىلەن ، بۇتلارغا ، قەبرىلەرگە ياكى ئۆلۈكلەرگە ، ياكى يوقلارغا ئىبادەت قىلغۇچىلارنىڭ شىرىكى .

ياكى ئۇ بەزىدە يوشۇرۇن بولىدۇ ، مەسىلەن ، ئىشەنچىسىنى ئاللاھتىن باشقا ئىلاھلارغا قويغۇچىلار ، ياكى مۇناپىقلارنىڭ شىرىك قىلىشى ۋە كاپىرلىقى . گەرچە ئۇلارنىڭ شىرىك قىلىشى ئۇلارنى ئىسلام يولىدىن چىقىرۋەتسىمۇ ، ئۇلارنىڭ دوزاختا مەڭگۈ قالىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرسىمۇ ، بۇ يوشۇرۇن شىرىك.چۈنكى ئۇلار تاشقى جەھەتتە ئىسلام بىلەن كۆرىنىدۇ ھەمدە ئۆزىنىڭ كاپىرلىقى ۋە شىرىك قىلمىشىنى يوشۇرىدۇ ، شۇڭا ئۇلار ئاشكارا مۇشرىك بولماستىن ،يوشۇرۇن مۇشرىك .

شىرىك بەزىدە ئېتىقاد جەھەتتە بولىدۇ :

مەسىلەن :ئاللاھ بىلەن بىللە باشقا ياراتقۇچى ، تىرىلدۈرگۈچى ۋە جان ئالغۇچى ، كائىناتنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى ۋە ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى بار دەپ ئېتىقاد قىلىش .

ياكى ئاللاھتىن باشقا مۇتلەق بويسۇنىلىدىغان بىرسى بار دەپ ئېتىقاد قىلىش ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇ ئۆزى خالاپ رۇخسەت قىلغان ۋەچەكلىگەن نەرسىلەردە ئۇنىڭغا بويسۇنىدۇ ، گەرچە ئۇ نەرسە پەيغەمبەرلەرنىڭ دىنىغا زىت بولسىمۇ .

ياكى ئۇلار مۇھەببەت ۋە ئۇلۇغلاشتا ، مەخلۇقاتلارنى ئاللاھنى سۆيگەندەك سۆيۈپ باشقىلارنى ئاللاھقا شىرىك قىلىدۇ . بۇ ئاللاھ كەچۈرمەيدىغان شىرىكنىڭ بىر تۈرى ، ھەمدە ئۇ ئاللاھ ئېيتقان بىر شىرىك :

بەزى ئادەملەر الله دىن غەيرىيلەرنى (يەنى بۇتلارنى) الله غا شېرىك قىلىۋالىدۇ، ئۇلارنى (مۆمىنلەرنىڭ) الله نى دوست تۇتقىنىدەك دوست تۇتىدۇ (يەنى ئۇلۇغلايدۇ ۋە ئۇلارغا بويسۇنىدۇ). [ئىنەك : 165]

ياكى ئاللاھقا ئوخشاش كۆرۈنمەسلەر(غەيىپلەر)نى بىلگۈچىلەر بار دەپ ئېتىقاد قىلىش .بۇ توغرىدىن بۇرالغان مەزھەپلەرنىڭ ئارىسىدا ناھايىتى كۆپ ئۇچرايدۇ . مەسىلەن ، رافىزەلەر، ئىنتايىن سوپىلار ، ۋە ئومۇمەن جەھەتتىن باتىنىيەلەر . رافىزەلەر ئىماملىرىنى كۆرۈنمەسلەرنى بىلىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ ، ھەمدە باتىنىيەلەر ۋە سوپىلار ئەۋلىيالىرى(مۇقەددەس كىشى قاتارلىقلار)دا ھەققىدە شۇنىڭغا ئوخشاش ئېتىقاد قىلىدۇ .ۋە يەنە پەقەت ئاللاھقىلا لايىق كېلىدىغان ھالەتتە رەھىم ـ شەپقەت قىلغۇچى بار، ئۇ ئاللاھقا ئوخشاش رەھىم ـ شەپقەت كۆرسىتىدۇ ھەمدە ئىبادەت قىلغۇچىلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرىدۇ ،

ئۇلارنىڭ يامان قىلمىشلىرىدىن ئۆتىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىش .

شىرىك بەزىدە سۆزلەردە بولىدۇ :

مەسىلەن ، ئاللاھتىن باشقا بىرىگە دۇئا قىلىدىغانلار ، ياكى ياردەم تەلەپ قىلىدىغانلار ، ئاللاھتىن باشقا ھېچكىم باشقۇرالمايدىغان ئىشلاردا باشقىلاردىن پاناھلىق تىلەش ، چاقىرىلغۇچى(دۇئا قىلىنغۇچى) مەيلى پەيغەمبەر ، ئەۋلىيا(ئۇلۇغ كىشى) ، پەرىشتە ياكى بىر جىن ياكى باشقا بىر مەخلۇق بولسۇن . بۇ ئادەمنى ئىسلام يولىدىن چىقىرۋېتىدىغان چوڭ شىرىكنىڭ بىر تۈرى .

ياكى مەسىلەن ، دىننى مەسخىرە قىلغۇچىلار ياكى ئاللاھنى ئۇنىڭ مەخلۇقاتلىرىغا ئوخشاتقۇچىلار ، ياكى ئاللاھتىن بۆلەك يەنەبىر ياراتقۇچى ، ياكى رىزىق بەرگۈچى ياكى تىزگىنلەپ تۇرغۇچى بار دىگۈچىلەرگە ئوخشاش.

شىرىك بەزىدە ئىش-ھەركەتلەردە بولىدۇ :

مەسىلەن ، ئاللاھتىن بۆلەك بىرنەرسىگە قۇربانلىق قىلغۇچىلار ، ناماز ئوقۇغۇچىلار ياكى سەجدە قىلغۇچىلار، ياكى ئاللاھنىڭ بەلگىلىمىلىرىنىڭ ئورنىغا قانۇنلارنى تۇرغۇزغۇچىلارھەمدە بۇ قانۇننى كىشىلەر ھۆكۈم قىلغاندا جەزمەن ئاساسلىنىشقا تىگىشلىك قىلغۇچىلار ؛ ياكى كاپىرلارنى يۆلەيدىغان ھەمدە مۇئمىنلەرگە قارشى ئۇلارغا ياردەم بەرگۈچى ھەمدە باشقا ئىمانىنىڭ ئاساسى مەنىسىگە زىت كىلىدىغان ھەمدە ئادەمنى ئىسلام يولىدىن چىقىرۋېتىدىغان ئىش-ھەركەتلەرگە ئوخشاش .

ئاللاھتىن بىزنى ئامان- ئىسەن قىلىشىنى سورايمىز .

2- كىچىك شىرىك

بۇ چوڭ شىرىككە ئاپىرىدىغان ھەرقانداق نەرسىنى ، ياكى تېكىستلەردە شىرىك بولىدۇ دەپ بايان قىلىنغان ، بىراق چوڭ شىرىك بولۇش دائىرىسىگە يەتمىگەن ھەرقانداق نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ .

بۇ ئادەتتە ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ :

1_ ئاساسى يوق ھەمدە ئاللاھ رۇخسەت قىلمىغان ئۇسۇللارغا ھىسسىيات جەھەتتىن باغلىنىش ، مەسىلەن ، قول ۋە مارجان قاتارلىقلارنى قوغدايدۇ ياكى يامان كۆزلەردىن ساقلايدۇ دىگەن ئاساستا ئېسىش . بىراق ئاللاھ ئۇلارنى يا شەرئەتتە ياكى كائىناتنىڭ قانۇنىيىتىدە ئۇنداق قوغدىنىشنىڭ ئۇسۇللىرى قىلمىغان .

[تەرجىمانىنىڭ ئىزاھاتى : قول دىگەن سۆز مىتال ، ساپال قاتارلىقلاردىن ياسالغان ، ئادەتتە يېشىل ياكى كۆكۈش كىلىدىغان نەرسىلەر بولۇپ ، بىر قىسىم كىشىلەر ئۆزىنىڭ خاتا ئەقىدىسى بويىچە يامان كۆزدىن ساقلايدۇ دەپ ئېسىۋالىدۇ]

3- بەزى ئادەم ۋە نەرسىلەرنى پەرۋەردىگارلىقتا كۆتۈرۈۋەتمەيدىغان دەرىجىدە ئۇلۇغلاش ، مەسىلەن ، ئاللاتىن بۆلەك مەلۇم بىر نەرسە بىلەن قەسەم قىلىش ، ياكى ، ئاللاھ ۋە پالانى بولمىغان بولسا دىگەنگە ئوخشاش سۆزلەرنى قىلىش .

ئالىملار شەرئەت تېكىستلىرىدە شىرىك تىلغا ئېلىنغاندا ، چوڭ شىرىكنى كىچىك شىرىكتىن پەرىقلەندۈرۈشكە كۆرسەتمىلەرنى بەلگىلىدى ، بۇ كۆرسەتمىلەر تۆۋەندىكىچە :

(1)ــ پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) بۇ ئىش ــ ھەركەتنى قىلىش كىچىك شىرىك بولىدۇ دەپ ئوچۇق بايان قىلغان بولسا ، مەسىلەن ،[المسند(27742)] دە نەقىل قىلىنىدىكى ، مەھمۇد بىن لەبىيد مۇنداق دىگەن : پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن)مۇنداق دىگەن : مەن سىلەر ئۈچۈن ئەڭ قورقىدىغان نەرسە ــ كىچىك شىرىك.

ئۇلار : ئى ئاللاھ ئەلچىسى ، كىچىك شىرىك دىگەن نىمە ؟، دىدى . ئۇ : كۆز ــ كۆز قىلىش (رىياخورلۇق قىلىش) ، ئاللاھ كىشىلەر ئىش ــ ھەركەتلىرىگە جاۋاپ قايتۇرىدىغان كۈندە مۇنداق دەيدۇ : سىلەر بۇدۇنيادا ئىش ــ ھەركەتلىرىڭلارنى كۆز ــ كۆز قىلغان كىشىلەرنىڭ قېشىغا بېرىڭلار ، ھەمدە ئۇلارنىڭ قېشىدا نىمە مۇكاپات بارلىقىنى كۆرۈڭلار . ، دىدى . [ئەلباني[السلسلة الصحيحة(951)] دە توغرا ھەدىس دەپ تۈرگە ئايرىدى .

(2)ــ شىرىك سۆزى قۇرئان ۋە ھەدىس تېكىستلىرىدە ئېنىق بولمىغان شەكىلدە كەلسە ، بۇ ئادەتتە كىچىك شىرىكنى كۆرسىتىدۇ ، ھەمدە بۇنىڭ مىساللىرى ناھايىتى كۆپ . مەسىلەن ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن)مۇنداق دىگەن : ئەپسۇنلار ، تۇمارلار ۋە مۇھەببەت ئەپسۇنلىرى ــ شىرىك . [ئەبۇ داۋۇت نەقىل قىلغان ،3883 ؛ ئەلباني[السلسلة الصحيحة(331)] دە توغرا ھەدىس دەپ تۈرگە ئايرىدى .

بۇ يەردىكى شىرىكتىن دىمەكچى بولغىنى ــ چوڭ شىرىك بولماستىن ، كىچىك شىرىك .

تۇمارلار بولسا باللارغا ئېسىپ قويۇلىدىغان كۆكۈش مارجانغا ئوخشاش نەرسىلەر بولۇپ ئۇلار بۇ نەرسىلەر ئۇلارنى يامان كۆزدىن قوغدايدۇ دەپ بىلجىرلىشىدۇ .

مۇھەببەت ئەپسۇنلىرى بولسا ، ئۇلار قىلىدىغان بىر خىل ئىش بولۇپ ، بۇ بىر ئايالنى ئېرىگە ھەمدە ئەرنى ئايالىغا ئامراق قىلىدۇ دەپ بىلجىرلىشىدۇ .

(3)ــ ئەگەر ساھابىلار شەرىئەت تېكىستلىرىدىن بۇ يەردىكى شىرىكتىن دىمەكچى بولغىنى چوڭ شىرىك ئەمەس ، بەلكى كىچىك شىرىك دەپ چۈشەنگەن بولسا .شەكسىزكى ساھابىلارنىڭ چۈشەنچىسى نەزەرگە ئېلىنىدۇ ، چۈنكى ئۇلار ئاللاھنىڭ دىنى ھەققىدە ئەڭ بىلىملىك ھەمدە قانۇن تۈزگۈچىنىڭ دىمەكچى بولغىنىنى ئەڭ چۈشىنىدىغان كىشىلەردۇر . مەسىلەن ، ئەبۇ داۋۇت (3910) ئىبنۇ مەسئۇدتىن نەقىل قىلىدۇكى ، پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : پال ــ شىرىك ، پال ــ شىرىك دەپ ئۈچ قېتىم دىدى، بىزنىڭ ئارىمىزدا بولۇپ قالسا ، ئاللاھ ئۇنى تەۋەككۇل (ئىشەنچىسىنى ئاللاھقا قويۇش) ئارقىلىق ئۇنىڭدىن يوقىتىدۇ .بىزنىڭ ئارىمىزدا بولۇپپ قالسا دىگەن بۇ سۆز ، داڭلىق ھەدىسشۇناسلارنىڭ شەرھىلىگىنى بويىچە ، ئىبنۇ مەسئۇدنىڭ سۆزىدۇر . بۇ ئىبنۇ مەسئۇدنىڭ ئۇنى كىچىك شىرىك دەپ چۈشەنگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ ،چۈنكى ئۇ ،بىزنىڭ ئارىمىزدا چوڭ شىرىككە چۈشۈپ قالغۇچى بولۇپ قالسا دەپ دىيەلمەيتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ،ئاللاھ چوڭ شىرىكنى تەۋەككۇل بىلەن يوقىتىۋەتمەيدۇ ، بەلكى ئۇ ئۇنىڭدىن تەۋبە قىلىشى لازىم .

(4)ــ ئەگەر پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن)شىرىك ياكى كاپىرلىق سۆزىنى ئۇنىڭ دىمەكچى

بولغىنى چوڭقى بولماستىن بەلكى كىچىكىنى كۆرسىتىدىغان ئۇسۇلدا شەرھىيلىگەن بولسا . مەسىلەن ، بۇخارىي(1038)، مۇسلىم(74) تە نەقىل قىلدىكى ، زەيد بىن خالىد جۇھەنىي مۇنداق دىگەن : ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن)ھۇدەيبىيەدە كېچىدىكى يامغۇردىن كىيىن بىزگە بامدات نامىزىدا ئىماملىق قىلدى . پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) نامازنى تۈگەتكەندىن كىيىن ، يۈزىنى كىشىلەرگە قىلدى ھەمدە ئۇلارغا مۇنداق دىدى : پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ نىمە دىگەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ .ئۇلار: ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ياخشى بىلىدۇ ، دىدى . ئۇ مۇنداق دىدى : « بۈگۈن سەھەر بەندىلىرىمنىڭ بىرقىسمى ماڭا ئىشەنگۈچى(مۇئمىن) بولدى ، بىر قىسمى ئىنكار قىلغۇچى(كاپىر)بولدى . ئاللاھنىڭ پەزلى ـكەرىمى ۋە مېھرىبانلىقى بىلەن بىزگە يامغۇر بىرىلدى دىگۈچى بولسا ماڭا ئىشەنگۈچى(مۇئمىن) ، يۇلتۇزلارنى ئىنكار قىلغۇچى(كاپىر) ؛ ھەمدە بىزگە پالانى_پالانى يۇلتۇز بىلەن يامغۇر بىرىلدى دىگۈچى بولسا مېنى ئىنكار قىلغۇچى(كاپىر) ، يۇلتۇزلارغا ئىشەنگۈچى(مۇئمىن) .».

بۇ يەردىكى كاپىرلىق دىگەن سۆزنىڭ تەپسىرى ئەبۇ ھۇرەيرىدىن نەقىل قىلىنغان يەنە بىر نەقىلدە بىرىلگەن بولۇپ ، مۇنداق دىيىلگەن : ئاللاھ ئەلچىسى(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن)مۇنداق دىگەن :« سىلەر پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ نىمە دىگەنلىكىنى بىلمىدىڭلارمۇ؟

ئۇ مۇنداق دىدى : مەن بەندىلىرىمگە نىئمەت بەرسەملا ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر گۇرۇپپا ئۇ سەۋەپلىك كاپىر بولدى ، چۈنكى ئۇلار ئىشلارنى يۇلتۇزلارغا باغلايدۇ ، ئۇلارغا مەنسۇپ قىلىدۇ . » بۇ شۇنى چۈشەندۇرىدۇكى ،بىر ئادەم يامغۇرنىڭ يېغىشىنى يۇلتۇزلار ئۇنى ياغدۇرغان دەپ ئېتىقاد قىلىپ ، ئۇنى ئۇلارغا مەنسۇپ قىلسا ـ ئەمەلىيەتتە ئاللاھ يۇلتۇزلارنى يامغۇر ياغدۇرۇشنىڭ سەۋەبى قىلمىغان تۇرسا ـ ئۇنىڭ كاپىرلىقى ئاللاھنىڭ نىئمىتىگە تۇزكورلۇق قىلىشنىڭ بىر تۈرىدۇر . ھەممىگە مەلۇمكى ، ئاللاھنىڭ نىئمىتىگە تۇزكورلۇق قىلىش ـ كىچىك كاپىرلىق . بىراق بىر ئادەم يۇلتۇزلار كائىناتنى تىزگىنلەپ تۇرىۋاتىدۇ ھەمدە ئۇلار يامغۇر ياغدۇرىدىغانلاردۇر دەپ ئېتىقاد قىلسا ئۇنداقتا بۇ ـچوڭ شىرىك .

كىچىك شىرىك بەزىدە تاشقى ئىش_ھەركەتلەردە بولىدۇ ، مەسىلەن ، تىلتۇمار، يىپ ،قاتارلىقلارنى ئېسىۋىلىشقا ئوخشاش ئىش_ھەركەت ۋە سۆزلەرگە ئوخشاش .

ئۇ بەزىدە يوشۇرۇن بولىدۇ ، ئازراق كۆز_كۆز قىلىشقا ئوخشاش .

شۇنىڭدەك ، ئۇ بەزىدە ئېتىقادتا بولىدۇ :

مەسىلەن ، مەلۇم بىر نەرسە پايدا ئېلىپ كىلىدۇ ، ياكى زىياندىن ساقلايدۇ دەپ ئېتىقاد قىلىش ، ھالبۇكى ئاللاھ ئۇنى ئۇنداق قىلمىغان بولسىمۇ ؛ ياكى مەلۇم بىر نەرسىدە بەركەت بار دەپ ئېتىقاد قىلىش ، ھالبۇكى ئاللاھ ئۇنى ئۇنداق قىلمىغان بولسىمۇ .

ئۇ بەزىدە سۆزلەردە بولىدۇ :

مەسىلەن ، ئۇلارنىڭ يۇلتۇزلار مۇستەقىل ھالدا يامغۇر ياغدۇرىدۇ دەپ ئېتىقاد قىلماستىن : بىزگە پالانى_پالانى يۇلتۇز بىلەن

يامغۇر بىرىلدى دىيىشى ؛ ياكى ئاللاھتىن باشقا قەسەم قىلىنغۇچى مەلۇم بىر نەرسىنى ئۇلۇغ دەپ ئېتىقاد قىلماستىن ياكى ئۇنى ئاللاھ بىلەن تەڭ دەپ قارىماستىن قەسەم قىلىش ؛ ياكى ئاللاھ ۋە سەن خالىغان نەرسە قاتارلىقلارنى دىيىش .

ئۇ بەزىدە ئىش_ھەركەتلەردە بولىدۇ :

مەسىلەن ،زىياندىن ساقلىنىش ياكى توسۇش ئۈچۈن تۇمارىياكى يىپ ئېسىش ، چۈنكىمەيلى شەرىئەتتە بولسۇن ، ياكى كائىناتنىڭ قانۇنىيتىدە بولسۇن ئاللاھ ئۇنداق قىلمىغان بىر نەرسىگە كۈچ_قۇۋۋەتنى مەنسۇپ قىلغۇچى ھەرقانداق ئادەم ئاللاھقا بىرنەرسىنى شىرىك قىلغۇچىدۇر .ۋە شۇنىڭدەك ، مەلۇم ئاللاھ ئۇنىڭدا بەركەت پەيدا قىلمىغان بىرسىدىن بەركەت ئىزدەپ ئۇنى تۇتۇش ، مەسىلەن ، مەسچىتلەرنىڭ ئىشىكلىرىنى سۆيۈش ، ئۇنىڭ بوسۇغۇلىرىنى سىلاش ، ئۇنىڭ توپىسىدىن شىپالىق ئىزدەش ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلار .

بۇ_ شىرىكنىڭ چوڭ ۋە كىچىك قىسمىغا قىسقىغىنە نەزەر . بىز بۇ قىسقا جاۋاپ بىلەن تەپسىلي توختۇلۇشقا ئامالسىزبىز .

خۇلاسە :

مۇسۇلمان قىلىشقا تىگىشلىك ئىش بولسا كىچىك ھەم چوڭ شىرىكتىن ساقلىنىش . ئەڭ چوڭ گۇناھ بولسا شىرىك ھەمدە ئاللاھنىڭ بىردىنبىر ھەق_ھوقۇقىغا تاجاۋۇز قىلىش ، ئۇ بولسا ئۇنىڭغا بىرنەرسىنى شىرىك قىلماستىن ئۇنىڭغىلا ئىبادەت قىلىش ، ئۇنىڭغىلا ئىتائەت قىلىش .

شۇڭلاشقا ئاللاھ مۇشرىكلارنى دوزاختا مەڭگۈ قىلىشقا بەلگىلىدى ھەمدە ئۇلارنى كەچۈرمەيدىغانلىقىنى ئىيتتى ، ھەمدە ئاللاھ جەننەتنى ئۇلارغا هارام قىلدى ، ئاللاھ دەيدۇ :

الله ھەقىقەتەن الله غا شېرىك كەلتۈرۈش گۇناھىنى مەغپىرەت قىلمايدۇ، خالىغان ئادەمنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىدۇ. كىمكى الله غا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، چوڭ گۇناھ قىلغان بولىدۇ . [ئاياللار : 48]

« شۈبھىسىزكى، الله مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسادۇر، دېگۈچىلەر كاپىر بولدى، ئىسا: ئى بەنى ئىسرائىل! مېنىڭ پەرۋەردىگارىم ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار بولغان الله غا ئىبادەت قىلىڭلار، كىمكى الله غا شېرىك كەلتۈرىدىكەن (يەنى الله دىن غەيرىگە ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلىدىكەن)، الله ئۇنىڭغا جەننەتنى هارام قىلىدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ، زالىملارغا ھېچبىر مەدەتكار (يەنى الله نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى) بولمايدۇ دېدى .»

[داستىخان : 72]

ھەرقانداق دانا ، دىيانەتلىك ئادەم ئۆزىگە شىرىكتىن ئەنسىرەيدۇ ھەمدە شىرىكتىن ساقلىشىنى تىلەپ پەرۋەردىگارىغا يۈزلىنىدۇ ، خەلىل ئىبراھىمنىڭ ئىيتقىنىدەك :

مېنى ۋە مېنىڭ ئەۋلادلىرىمنى بۇتلارغا چوقۇنۇشتىن يىراق قىلغىن .

[ئىبراھىم : 35]

شۇڭا سەمىمي ئىشەنگۈچىنىڭ شىرىكتىن ئەنسىرشى ئۇنىڭ، پەرۋەردىگارىنىڭ ئۇنى ئۇنىڭدىن ساقلىشىغا ھىرسمەن بولغىنىدەك

كۆچىيشى كىرەك ، ھەمدە پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن)ھەمرىدىلىرىغا ئۆگەتكەن كۆپ دۇئالارنى قىلىشى كىرەك ، ئۇ ئۇلارغا مۇنداق دىگەن :« سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى شىرىك چۆمۈلىنىڭ قەدىمىدىنمۇ يۇشۇرۇن بولىدۇ ، بىراق مەن سىلەرگە بىر نەرسە ئۆگىتىمەن ، ئەگەر سىلەر ئۇنى قىلساڭلار چوڭ ۋە كىچىك شىرىكنىڭ ھەر ئىككىلىسى سىلەردىن نىرى قىلىنىدۇ . ئى ئاللاھ ، ھەرقانداق بىر نەرسىنى بىلىپ تۇرۇپ ساڭا شىرىك قىلىپ قويۇشتا سىنىڭدىن پاناھلىق تىلەيمەن ، ھەمدە مەن بىلمىگەنلىرىمگە كەچۈرۈمىڭنى سورايمەن . دەڭلار .» ئەلباني[صحيح الجامع(37319)]دە توغرا ھەدىس دەپ تۆرگە ئايرىغان .

يۇقارقىسى بولسا چوڭ ۋە كىچىك شىرىكنى پەرىقلەندۈرۈش ، ئۇلارنى تونۇش ۋە ئۇنىڭ تۆرلىرىنىڭ بايانى .

ئەمدى ھۆكۈم جەھەتتە ئۇلارنىڭ پەرقى :

چوڭ شىرىك بىر ئادەمنى ئىسلام يولىدىن چىقىرىۋىتىدۇ ، شۇڭا بۇنى قىلغۇچى ئىسلامدىن چىققۇچى ، ۋە ئۇنىڭدىن يانغۇچى دەپ ھۆكۈم قىلىنىدۇ ، شۇڭا ئۇ كاپىر ھەم دىندىن يانغۇچى(مۇرتەد) .

كىچىك شىرىك بىر ئادەمنى ئىسلام يولىدىن چىقىرىۋەتمەيدۇ ، بەلكى ئۇ ئىھتىمال بىر مۇسۇلماندىن سادىر بولىدۇ ، لىكىن ئۇ يەنىلا ئىسلامدا تۇرىۋىرىدۇ ؛ بىراق ئۇنى قىلغۇچى چوڭ خەتەردە بولىدۇ ، چۈنكى كىچىك شىرىك۔ چوڭ گۇناھ .ئىبنۇ مەسئۇد مۇنداق دىگەن : ئاللاھنىڭ نامى بىلەن يالغان قەسەم قىلىشىم ، ئۇنىڭدىن باشقا بىرى بىلەن راست قەسەم قىلغىنىمدىن ياخشى . شۇڭلاشقا ئۇ ئاللاھتىن بۆلەك بىر نەرسە بىلەن راست قەسەم قىلىشنى(ئۇ كىچىك شىرىك)ئاللاھنىڭ نامى بىلەن يالغان قەسەم قىلىشتىن ناچار ھىساپلىغان ، ھەمدە ھەممىگە مەلۇمكى ، ئاللاھ بىلەن يالغان قەسەم قىلىش بىر چوڭ گۇناھ .

بىز ئاللاھتىن تاكى ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكىچە ، قەلبلىرىمىزنى دىنىدا مۇستەھكەم تۇرغۇزۇشىنى سورايمىز ، ھەمدە ئۇنىڭ ئىزىزتى بىلەن ئىزىپ كىتىشتىن ساقلىشىنى سورايمىز ، چۈنكى ئۇ ـ مەڭگۈ ھايات ،ئۆلمەيدىغان زاتتۇر ، بىراق جىن ۋە ئىنسانلار ئۆلىدۇ . ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلگۈچى ، ئەڭ دانا دۇر، ھەممە نەرسىنىڭ ئاخىرقى قايتىشى ئۇنىڭ دەرگاھىدۇر .